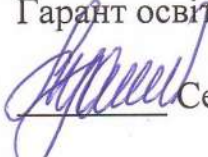


МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського  
«Харківський авіаційний інститут»

Кафедра Права (№ 702)

**ЗАТВЕРДЖУЮ**

Гарант освітньої програми

  
Сергій ЛУКАШЕВИЧ

« 29 » серпня 2024 р.

**СИЛАБУС *ОБОВ'ЯЗКОВОЇ*  
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

**ЮРИДИЧНА КОНФЛІКТОЛОГІЯ**

Галузь знань: 26 Цивільна безпека

Спеціальність: 262 Правоохоронна діяльність

Освітня програма: Правоохоронна діяльність

**Рівень вищої освіти:** другий (магістерський)

**Форма навчання:** денна та заочна

**Силабус введено в дію з 01.09.2024 року**

**Харків – 2024 р.**

**Розробник:**

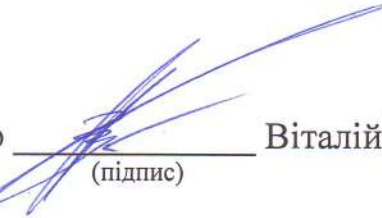
Професор кафедри права, кандидат юридичних наук,  
доцент Михайло ФІАЛКА



(підпис)

Силабус навчальної дисципліни розглянуто на засіданні кафедри права  
гуманітарно-правового факультету:  
Протокол № 1 від 29.08.2024 року

Завідувач кафедри права,  
доктор юридичних наук, професор



Віталій ПАВЛИКІВСЬКИЙ

(підпис)

Погоджено  
з представником здобувачів освіти



Олексій ДІДЕНКО

(підпис)

## Загальна інформація про викладача



ПІБ: Фіалка Михайло Ігоревич

Посада: професор кафедри права

Науковий ступінь: кандидат юридичних наук

Вчене звання: доцент

E-mail: m.fialka@khai.edu

Перелік дисциплін, які викладає: *Міжнародне кримінальне право, Кримінальні правопорушення на об'єктах критичної інфраструктури та повітряного транспорту, Концептуальні проблеми кримінології, Правові засади запобігання та протидії корупції, Основи права, Права, свободи і обов'язки людини та громадянина, Юридична конфліктологія та Захист персональних даних.*

Напрями наукових досліджень: *сферу наукових інтересів становлять теоретичні та прикладні проблеми кримінального права та кримінології; питання кримінально-правового захисту документообігу; проблематика кримінологічної характеристики злочинності, детермінації злочинності, особистості злочинця у сфері обігу документів та протидія їй.*

### 1. Опис навчальної дисципліни

**Форма навчання** – денна, заочна

**Семестр, в якому викладається дисципліна** – 3

**Дисципліна** – обов'язкова

**Загальна кількість годин за навчальним планом** – 120 годин / 4 кредити ЄКТС:

*за денною формою навчання 48 години аудиторних занять та 72 годин самостійної роботи здобувачів;*

*за заочною формою навчання 6 годин аудиторних занять та 114 годин самостійної роботи здобувачів.*

**Види занять** – лекції, практичні (семінари).

**Вид контролю** – поточний, модульний контроль, залік

**Мова викладання** – українська

**Пререквізити** – «Теорія держави і права», «Історія держави і права України», «Україна в контексті світового розвитку», «Історія вчень про державу і право», «Конституційне право України», «Державне право зарубіжних країн».

**Кореквізити** – Медіація в окремих сферах юридичної практики.

### 2. Мета та завдання навчальної дисципліни

**Мета:** дисципліни «Юридична конфліктологія» полягає у формуванні у майбутніх фахівців умінь та компетентності з основних положень загальної теорії юридичної конфліктології; у підвищенні методологічної і методичної підготовки до дій у конфліктних ситуаціях; у поглибленні знань студентів щодо юридичного конфлікту як суб'єктивно-об'єктивного, ідеально-матеріального соціокультурного феномену. Юридична конфліктологія дозволяє дослідити людські відносини як багатогранний феномен, що поєднує як деструктивні, так і конструктивні елементи.

**Завдання:** є пошук відповіді на питання, Що являє собою юридичний конфлікт? Що є основою юридичного конфлікту? Якими бувають юридичні конфлікти? Яка роль юриста у подоланні юридичних конфліктів? Відповіді на ці та подібні питання мають не лише теоретичний інтерес, а й практичну спрямованість у процесі вирішення актуальних державотворчих проблем сьогодення. Сучасні процеси демократизації українського суспільства безпосередньо пов'язані із утвердженням нормативно-правових стандартів гарантії та захисту прав і свобод людини, із переосмисленням ціннісного зв'язку «особа – право – держава».

## **Компетентності, які набуваються:**

**Інтегральна компетентність:** Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у сфері правоохоронної діяльності та/або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.

### **Загальні компетентності (ЗК)**

**Після закінчення цієї програми здобувач освіти буде здатен:**

ЗК2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК5. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК8. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

### **Спеціальні компетентності (СК)**

**Після закінчення цієї програми здобувач буде здатен:**

СК1. Здатність брати участь у розробленні та кваліфіковано застосовувати нормативно-правові акти в різних сферах юридичної діяльності, реалізовувати норми матеріального й процесуального права в професійній діяльності.

СК2. Здатність забезпечувати законність та правопорядок, безпеку особистості, суспільства, держави в межах виконання своїх посадових обов'язків.

СК3. Здатність виявляти та аналізувати причини та умови, що сприяють вчиненню кримінальних та адміністративних правопорушень, вживати заходи для їх усунення.

СК4. Спроможність організувати і керувати діяльністю підрозділів, створених для виконання завдань у сфері правоохоронної діяльності.

СК5. Здатність давати кваліфіковані юридичні висновки й консультації в конкретних сферах юридичної діяльності.

СК6. Здатність керувати самостійною роботою осіб, що навчаються, та бути наставником для молодших колег у процесі набуття і вдосконалення ними професійних навичок.

СК7. Здатність ефективно здійснювати правове виховання молодших колег у процесі набуття і вдосконалення ними професійних навичок.

СК8. Здатність визначено і наполегливо ставити професійні завдання та організувати підлеглих для їх виконання, брати на себе відповідальність за результати виконання цих завдань.

СК9. Здатність обирати оптимальні методи й засоби забезпечення публічної безпеки і порядку.

СК11. Здатність взаємодіяти з представниками інших органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, громадськістю з питань правоохоронної діяльності.

СК14. Здатність здійснювати контроль та координацію забезпечення умов дотриманням дозвільної системи та адміністративного нагляду.

СК15. Здатність вживати заходів з метою запобігання, виявлення та припинення адміністративних і кримінальних правопорушень, заходів, спрямованих на усунення загроз приватним та публічним інтересам людини й держави.

СК16. Здатність системного вирішення проблем правоохоронної діяльності на ґрунті стратегічних напрямків протидії кримінальній протиправності на об'єктах обслуговування.

СК18. Здатність організувати та координувати діяльність правоохоронних підрозділів з виявлення потенційно-небезпечних осіб як фактор загроз правопорядку на об'єктах критичної інфраструктури та повітряного транспорту.

СК19. Здатність планувати, організувати, координувати здійснення правоохоронних заходів за фактами виявлених правопорушень та нейтралізації їх наслідків.

### ***Програмні результати навчання:***

ПРН2. Координувати діяльність суб'єктів забезпечення публічної безпеки і порядку, а також здійснювати взаємодію з представниками інших органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, громадськістю з питань правоохоронної діяльності.

ПРН3. Організовувати та керувати діяльністю підрозділів, які здійснюють правоохоронну діяльність.

ПРН4. Узагальнювати практичні результати роботи і пропонувати нові рішення, з урахуванням цілей, обмежень, правових, соціальних, економічних та етичних аспектів.

ПРН7. Оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт у процесі управління правоохоронним підрозділом в різних умовах обстановки, а також розробляти відповідні аналітичні та інформаційні матеріали, робити усні та письмові звіти та доповіді.

ПРН8. Забезпечувати законність та правопорядок, захист прав та інтересів особистості, суспільства, держави з використанням ефективних методів й засобів забезпечення публічної безпеки і порядку в межах виконання своїх посадових обов'язків.

ПРН10. Користуватись державною системою урядового зв'язку, Національною системою конфіденційного зв'язку, формування та реалізації державної політики у сферах кіберзахисту критичної інформаційної інфраструктури, державних інформаційних ресурсів та інформації, криптографічного та технічного захисту інформації, телекомунікацій, користування радіочастотним ресурсом України, поштового зв'язку спеціального призначення, урядового фельд'єгерського зв'язку.

ПРН11. Розробляти та кваліфіковано застосовувати нормативно-правові акти в різних сферах юридичної діяльності, реалізовувати норми матеріального й процесуального права в професійній діяльності.

ПРН12. Надавати кваліфіковані юридичні висновки й консультації в конкретних сферах юридичної діяльності.

ПРН14. Розробляти та управляти проектами у сфері правоохоронної діяльності та з дотичних міждисциплінарних напрямів, аналізувати вимоги, визначати цілі, завдання, ресурси, строки, виконавців.

ПРН15. Модифікувати основні методи та засоби забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки та порядку.

ПРН17. Розуміти основи забезпечення національної безпеки, особливості застосування спеціальних засобів (вогнепальної зброї, спеціальних засобів, засобів фізичної сили); технології захисту даних, методи обробки, накопичення та оцінювання інформації; інформаційно-аналітичної роботи, бази даних (в тому числі міжвідомчі та міжнародні); оперативні та оперативно-технічні засоби, здійснення оперативно-розшукової діяльності).

ПРН18. Мати навички вирішення завдань у складі міжвідомчих органів з проблем забезпечення безпеки та підтримання правопорядку.

ПРН19. Аналізувати обстановку, рівень потенційних загроз та викликів, прогнозувати розвиток дій правопорушників, вживати заходів з метою запобігання, виявлення та припинення правопорушень.

ПРН20. Вміти виявляти системні проблеми та визначати стратегічні напрямки протидії кримінальній протиправності на об'єктах обслуговування та убезпечення.

ПРН21. Управляти діяльністю служб в сфері убезпечення суб'єктів підприємництва, критичної інфраструктури структури, повітряного транспорту, космічної діяльності тощо.

ПРН22. Організовувати та координувати діяльність правоохоронних підрозділів з виявлення потенційно-небезпечних осіб як фактор загроз правопорядку на об'єктах критичної інфраструктури та повітряного транспорту.

ПРН23. Планувати, організовувати, координувати здійснення правоохоронних заходів за фактами виявлених правопорушень та нейтралізації їх наслідків.

### 3. Зміст навчальної дисципліни

#### МОДУЛЬ 1

#### Змістовний модуль 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЮРИДИЧНОЇ КОНФЛІКТОЛОГІЇ. ЮРИДИЧНИЙ КОНФЛІКТ ЯК ЯВИЩЕ

**Тема 1. Юридична конфліктологія як галузь знань та навчальна дисципліна.**

*Обсяг аудиторного навантаження – 4/1 год.:*

*Лекція – 2/1 год.:* очна-відео-он-лайн лекція в межах якої використовуються словесні (пояснення, розповідь, бесіда, навчальна дискусія та ін.) та наочні (презентація теми лекції, ілюстрування, демонстрування, самостійне спостереження) засобів навчання.

*Практичне заняття – 2/0 год.:* усне опитування здобувачів; тематичні доповіді здобувачів; тестування здобувачів та робота з завантаженими у систему Mentor матеріалами з підготовки до практичного заняття; оцінка викладачем здобувачів вищої освіти.

**Зміст теми:** Історія виникнення та розвитку конфліктології як теорії і практики. Становлення вітчизняної юридичної конфліктології. Предмет, завдання та сучасні проблеми юридичної конфліктології як міждисциплінарної галузі знань.

Загальна теорія конфлікту. Проблематика конфлікту за М. Вебером. Конфлікт та девіантна поведінка (Е. Дюркгейм). Соціальне напруження в теорії соціальної дії Т. Парсонса. Р. Дарендорф: конфлікт та модернізація суспільства.

Природа конфлікту. Поняття конфлікту, його сутність та функції. Рушійні сили та мотивація конфлікту.

Сфери конфліктних взаємовідносин. Рівні наукового розгляду: геополітичний, політологічний, соціологічний, психологічний. Проблема взаємовідносин конфліктів на макро- та мікрорівнях.

Класифікація конфліктів за сферами прояву, ступенем тривалості і напруження, суб'єктами конфліктної взаємодії, соціальними наслідками та предметом.

**Обсяг самостійної роботи:** опрацювання літератури; перегляд основних та додаткових джерел; аналіз історичних документів, статей, монографій; ведення детальних конспектів на основі прочитаних джерел; виокремлення ключових етапів; написання есе або реферату; підготовка до семінарів/дискусій; створення мультимедійних презентацій за темою – 6/9 год.

**Вид контролю:** поточний контроль на практичному занятті, опитування, обговорення, написання есе на задану тему, презентації.

**Тема 2. Юридичний конфлікт, як різновид соціального конфлікту.**

*Обсяг аудиторного навантаження – 4/1 год.:*

*Лекція – 2/1 год.:* очна-відео-он-лайн лекція в межах якої використовуються словесні (пояснення, розповідь, бесіда, навчальна дискусія та ін.) та наочні (презентація теми лекції, ілюстрування, демонстрування, самостійне спостереження) засобів навчання.

*Практичне заняття – 2/0 год.:* усне опитування здобувачів; тематичні доповіді здобувачів; тестування здобувачів та робота з завантаженими у систему Mentor матеріалами з підготовки до практичного заняття; оцінка викладачем здобувачів вищої освіти.

**Зміст теми:** Поняття юридичного конфлікту та його структура. Аналітика конфлікту. Визначення основних структурних елементів конфлікту. Поняття конфліктної ситуації. Сприйняття конфліктної ситуації. Соціальне напруження. Вплив соціального напруження на поведінку. Напруження та соціальні суперечності. Причини конфліктів.

Особливості учасників юридичного конфлікту. Учасники юридичного конфлікту. Конфліктні інтереси. Позиція учасника юридичного конфлікту.

Особливості динаміки юридичного конфлікту. Динаміка конфлікту. Спрямованість розвитку юридичного конфлікту. Стадії та фази юридичного конфлікту. Динаміка нагромадження порушень. Латентна фаза. Демонстративна фаза. Агресивна фаза. Батальна фаза. Фінал юридичного конфлікту. Форми завершення юридичного конфлікту.

**Обсяг самостійної роботи:** опрацювання літератури; перегляд основних та додаткових джерел; аналіз історичних документів, статей, монографій; ведення детальних конспектів на основі прочитаних джерел; виокремлення ключових етапів; написання есе або реферату; підготовка до семінарів/дискусій; створення мультимедійних презентацій за темою – 6/9 год..

**Вид контролю:** поточний контроль на практичному занятті, опитування, обговорення, написання есе на задану тему, презентації.

### **Тема 3. Типологія та класифікація юридичних конфліктів.**

*Обсяг аудиторного навантаження – 4/1 год.:*

*Лекція – 2/1 год.:* очна-відео-он-лайн лекція в межах якої використовуються словесні (пояснення, розповідь, бесіда, навчальна дискусія та ін.) та наочні (презентація теми лекції, ілюстрування, демонстрування, самостійне спостереження) засобів навчання.

*Практичне заняття – 2/0 год.:* усне опитування здобувачів; тематичні доповіді здобувачів; тестування здобувачів та робота з завантаженими у систему Mentor матеріалами з підготовки до практичного заняття; оцінка викладачем здобувачів вищої освіти.

**Зміст теми:** Класифікація юридичного конфлікту за галузями права, природою належних правових норм, системою державних правозастосовуючих органів.

Юридичний конфлікт у державно-правовій сфері. Юридичні конфлікти між гілками влади і на парламентському рівні.

Юридичний конфлікт у цивільно-правових відносинах. Юридичні конфлікти в господарських, комерційних і фінансових відносинах. Трудові конфлікти. Сімейні конфлікти. Екологічні конфлікти. Кримінальні конфлікти.

Процесуальний конфлікт як система правовідносин. Виникнення та розвиток конфлікту залежно від позиції учасників процесу. Колізія захисту. Колізія обвинувача та потерпілого.

Юридичні аспекти міжнародних конфліктів. Взаємодія міжнародних конфліктів і міжнародного права.

**Обсяг самостійної роботи:** опрацювання літератури; перегляд основних та додаткових джерел; аналіз історичних документів, статей, монографій; ведення детальних конспектів на основі прочитаних джерел; виокремлення ключових етапів; написання есе або реферату; підготовка до семінарів/дискусій; створення мультимедійних презентацій за темою – 6/9 год..

**Вид контролю:** поточний контроль на практичному занятті, опитування, обговорення, написання есе на задану тему, презентації.

#### **Тема 4. Види юридичних конфліктів.**

*Обсяг аудиторного навантаження – 4/1 год.:*

*Лекція – 2/1 год.:* очна-відео-он-лайн лекція в межах якої використовуються словесні (пояснення, розповідь, бесіда, навчальна дискусія та ін.) та наочні (презентація теми лекції, ілюстрування, демонстрування, самостійне спостереження) засобів навчання.

*Практичне заняття – 2/0 год.:* усне опитування здобувачів; тематичні доповіді здобувачів; тестування здобувачів та робота з завантаженими у систему Mentor матеріалами з підготовки до практичного заняття; оцінка викладачем здобувачів вищої освіти.

**Зміст теми:** Кримінально-правові конфлікти як різновид юридичного конфлікту, що дозволяє найбільш докладно проілюструвати його механізм і динаміку.

Види кримінальних конфліктів. Одним з важливих критеріїв диференціації кримінальних конфліктів є критерій тимчасовий, тобто їх тривалість і кількість епізодів конфліктної взаємодії. За цим критерієм кримінальні конфлікти можна розділити на триваючі і ситуативні (спонтанні).

Види трудових конфліктів, їх причини і функції. Види трудових конфліктів з урахуванням сторін, що беруть участь у трудовому конфлікті: між працівниками(ом) і адміністрацією (адміністратором) підприємства, організації; між колективом працівників і профспілковим комітетом; між адміністрацією та профкомом; між трудовим колективом і керівництвом галузі; між трудовими колективами й органами державного управління чи місцевого самоврядування.

Види трудових конфліктів з урахуванням змістово-сутнісних критеріїв, відповідно до яких виявляються: конфлікти інтересів; конфлікти права; ілюзорні конфлікти; помилково співвіднесені конфлікти; заміщені конфлікти; вимушені конфлікти.

Правові колізії. Класифікація колізій норм права залежно від властивостей та особливостей колізії правових норм: темпоральні (часові), просторові, ієрархічні, змістовні.

**Обсяг самостійної роботи:** опрацювання літератури; перегляд основних та додаткових джерел; аналіз історичних документів, статей, монографій; ведення детальних конспектів на основі прочитаних джерел; виокремлення ключових етапів; написання есе або реферату; підготовка до семінарів/дискусій; створення мультимедійних презентацій за темою – 6/9 год.

**Вид контролю:** поточний контроль на практичному занятті, опитування, обговорення, написання есе на задану тему, презентації.

#### **Тема 5. Особистість в умовах конфлікту.**

*Обсяг аудиторного навантаження – 4/0 год.:*

*Лекція – 2/0 год.:* очна-відео-он-лайн лекція в межах якої використовуються словесні (пояснення, розповідь, бесіда, навчальна дискусія та ін.) та наочні (презентація теми лекції, ілюстрування, демонстрування, самостійне спостереження) засобів навчання.

*Практичне заняття – 2/0 год.:* усне опитування здобувачів; тематичні доповіді здобувачів; тестування здобувачів та робота з завантаженими у систему Mentor матеріалами з підготовки до практичного заняття; оцінка викладачем здобувачів вищої освіти.

**Зміст теми:** Психологічні особливості поведінки особистості в умовах юридичного конфлікту. Комунікативні здібності в умовах юридичного конфлікту. Врахування особливостей темпераменту в конфліктній ситуації. Екстраверти та інтроверти в умовах юридичного конфлікту. Мобільність та ригідність в умовах юридичного конфлікту.



Моделі поведінки особистості в конфліктній взаємодії та їх характеристика. Стратегії поведінки особистості в конфлікті: примус, відхід, уступка, компроміс, співробітництво. Двовимірна модель Томаса – Кілмена стратегії поведінки в конфлікті. Психологічні властивості між- особистісних відносин у конфлікті (симпатії — антипатії, взаємовплив, співпереживання, взаєморозуміння).

Типи конфліктних особистостей. Конфліктна особистість демонстративного, ригідного, некерованого та педантичного типів. Конфліктна особистість “безконфліктного” типу. Застосування теорії акцентуації особистості (К. Леонгард, А. Лічко) у практиці вирішення юридичного конфлікту.

Психологічний захист особистості в конфліктній ситуації.

**Обсяг самостійної роботи:** опрацювання літератури; перегляд основних та додаткових джерел; аналіз історичних документів, статей, монографій; ведення детальних конспектів на основі прочитаних джерел; виокремлення ключових етапів; написання есе або реферату; підготовка до семінарів/дискусій; створення мультимедійних презентацій за темою – 6/10 год.

**Вид контролю:** поточний контроль на практичному занятті, опитування, обговорення, написання есе на задану тему, презентації.

## **Тема 6. Критика у професійному спілкуванні як фактор розгортання конфліктів.**

*Обсяг аудиторного навантаження – 4/0 год.:*

*Лекція – 2/0 год.:* очна-відео-он-лайн лекція в межах якої використовуються словесні (пояснення, розповідь, бесіда, навчальна дискусія та ін.) та наочні (презентація теми лекції, ілюстрування, демонстрування, самостійне спостереження) засобів навчання.

*Практичне заняття – 2/0 год.:* усне опитування здобувачів; тематичні доповіді здобувачів; тестування здобувачів та робота з завантаженими у систему Mentor матеріалами з підготовки до практичного заняття; оцінка викладачем здобувачів вищої освіти.

**Зміст теми:** Критика у професійній комунікації юриста: критика із позитивним забарвленням або конструктивна; критика негативно забарвлена або деструктивна.

Реакція на критику та застосування її у практичній діяльності: особливості та об’єктивні вимоги. Правильно критикувати, тобто: створити доброзичливу атмосферу на початку розмови; висловити критичні зауваження у коректній формі; здійснити «зворотний зв’язок», тобто визначити реакцію на критику (реакція адекватна (є контакт очей, доброзичливе обличчя, кивки головою); б) реакція інтрапунітивна (усередину); реакція екстрапунітивна (назовні). Завершити критику, запропонувати можливу допомогу, емоційно підтримати.

Прийоми зменшення негативного впливу критичних зауважень: «посилання на авторитети»; «стиснення» кількох зауважень»; «схвалення плюс знищення»; «перефразування»; «еластична оборона»; «прийняття зауваження»; «опитування»; «випередження»; «відстрочка».

**Обсяг самостійної роботи:** опрацювання літератури; перегляд основних та додаткових джерел; аналіз історичних документів, статей, монографій; ведення детальних конспектів на основі прочитаних джерел; виокремлення ключових етапів; написання есе або реферату; підготовка до семінарів/дискусій; створення мультимедійних презентацій за темою – 6/10 год.

**Вид контролю:** поточний контроль на практичному занятті, опитування, обговорення, написання есе на задану тему, презентації.

## **Тема 7. Конфлікти як наслідок маніпулятивної поведінки суб'єктів професійного спілкування.**

*Обсяг аудиторного навантаження – 4/1 год.:*

*Лекція – 2/1 год.:* очна-відео-он-лайн лекція в межах якої використовуються словесні (пояснення, розповідь, бесіда, навчальна дискусія та ін.) та наочні (презентація теми лекції, ілюстрування, демонстрування, самостійне спостереження) засобів навчання.

*Практичне заняття – 2/0 год.:* усне опитування здобувачів; тематичні доповіді здобувачів; тестування здобувачів та робота з завантаженими у систему Mentor матеріалами з підготовки до практичного заняття; оцінка викладачем здобувачів вищої освіти.

**Зміст теми:** Маніпуляція як приховане управління поведінкою людини, до якого вдаються з метою отримати якийсь зиск від спілкування із цією людиною. Особливості маніпулятивної поведінки. Типи маніпуляторів (активні маніпулятори; пасивні маніпулятори; войовничі маніпулятори; байдужі маніпулятори).

Типи маніпуляторів за Е. Шостромом: «маніпулятор-диктатор»; «маніпулятор-калькулятор (обчислювач)»; «маніпулятор-ганчірка»; «прилипало»; «маніпулятор-суддя»; «маніпулятор-захисник»; «славний хлопець»; «маніпулятор-хуліган».

**Причини маніпулятивної поведінки.**

**Способи та методи подолання маніпулятивної поведінки:** «Відхід від дискусії»; «Розставити крапки над «і»»; «Включаємо логіку»; «Викриття»; «Пауза»; «Не поспішати»; «Перемикання»; «Ключ»; «Мандат»; «Шокуючі образи».

**Обсяг самостійної роботи:** опрацювання літератури; перегляд основних та додаткових джерел; аналіз історичних документів, статей, монографій; ведення детальних конспектів на основі прочитаних джерел; виокремлення ключових етапів; написання есе або реферату; підготовка до семінарів/дискусій; створення мультимедійних презентацій за темою – 6/9 год..

**Вид контролю:** поточний контроль на практичному занятті, опитування, обговорення, написання есе на задану тему, презентації.

### **Модульний контроль 1**

Виконання тестового та теоретичного завдання на платформі Mentor.

## **Змістовний модуль 2. ПОПЕРЕДЖЕННЯ ЮРИДИЧНИХ КОНФЛІКТІВ**

### **Тема 8. Соціально-правові технології попередження юридичних конфліктів.**

*Обсяг аудиторного навантаження – 4/0 год.:*

*Лекція – 2/0 год.:* очна-відео-он-лайн лекція в межах якої використовуються словесні (пояснення, розповідь, бесіда, навчальна дискусія та ін.) та наочні (презентація теми лекції, ілюстрування, демонстрування, самостійне спостереження) засобів навчання.

*Практичне заняття – 2/0 год.:* усне опитування здобувачів; тематичні доповіді здобувачів; тестування здобувачів та робота з завантаженими у систему Mentor матеріалами з підготовки до практичного заняття; оцінка викладачем здобувачів вищої освіти.

**Зміст теми:** Соціальні технології врегулювання юридичних конфліктів: альтернативні системи розв'язання юридичних конфліктів (*Alternative dispute resolution – ADR*); правозастосовчв діяльність юрисдикційних органів, що спрямована на ліквідацію конфлікту за допомогою примусового встановлення прав і

обов'язків сторін; виявлення і врахування взаємних інтересів сторін, що спрямовано на досягненні взаємовигідної угоди, у результаті якої жодна зі сторін не програє.

Впровадження способів альтернативного вирішення правових спорів (ADR - Alternative dispute resolution) в Україні: переговори, медіація та арбітраж, а також низка специфічних процедур, таких як мед-арб, незалежне встановлення обставин справи та приватна судова система

**Обсяг самостійної роботи:** опрацювання літератури; перегляд основних та додаткових джерел; аналіз історичних документів, статей, монографій; ведення детальних конспектів на основі прочитаних джерел; виокремлення ключових етапів; написання есе або реферату; підготовка до семінарів/дискусій; створення мультимедійних презентацій за темою – 6/10 год..

**Вид контролю:** поточний контроль на практичному занятті, опитування, обговорення, написання есе на задану тему, презентації.

### **Тема 9. Розв'язання юридичних конфліктів.**

*Обсяг аудиторного навантаження – 4/1 год.:*

*Лекція – 2/0 год.:* очна-відео-он-лайн лекція в межах якої використовуються словесні (пояснення, розповідь, бесіда, навчальна дискусія та ін.) та наочні (презентація теми лекції, ілюстрування, демонстрування, самостійне спостереження) засобів навчання.

*Практичне заняття – 2/1 год.:* усне опитування здобувачів; тематичні доповіді здобувачів; тестування здобувачів та робота з завантаженими у систему Mentor матеріалами з підготовки до практичного заняття; оцінка викладачем здобувачів вищої освіти.

**Зміст теми:** Способи розв'язання конфліктів (вплив на суперника; зближенням позицій).

Характеристика окремих способів розв'язання юридичних конфліктів. Переговори як найдавніший і основний спосіб вирішення конфліктів. Принципи організації переговорів. Узгоджувальні процедури (примирення) як спосіб розв'язання конфлікту. Посередництво: застосування неформального арбітражу або третейського (неофіційного) суду.

**Обсяг самостійної роботи:** опрацювання літератури; перегляд основних та додаткових джерел; аналіз історичних документів, статей, монографій; ведення детальних конспектів на основі прочитаних джерел; виокремлення ключових етапів; написання есе або реферату; підготовка до семінарів/дискусій; створення мультимедійних презентацій за темою – 6/9 год..

**Вид контролю:** поточний контроль на практичному занятті, опитування, обговорення, написання есе на задану тему, презентації.

### **Тема 10. Переговори і медіація як способи вирішення конфліктів.**

*Обсяг аудиторного навантаження – 4/1 год.:*

*Лекція – 2/0 год.:* очна-відео-он-лайн лекція в межах якої використовуються словесні (пояснення, розповідь, бесіда, навчальна дискусія та ін.) та наочні (презентація теми лекції, ілюстрування, демонстрування, самостійне спостереження) засобів навчання.

*Практичне заняття – 2/1 год.:* усне опитування здобувачів; тематичні доповіді здобувачів; тестування здобувачів та робота з завантаженими у систему Mentor матеріалами з підготовки до практичного заняття; оцінка викладачем здобувачів вищої освіти.

**Зміст теми:** Поняття та природа медіації. Принципи медіації робота з емоціями (добровільність, конфіденційність, нейтральність, незалежність та неупередженість медіатора, самовизначення та рівність прав сторін медіації). Види медіації. Моделі медіації. Правовий статус медіатора.

**Обсяг самостійної роботи:** опрацювання літератури; перегляд основних та додаткових джерел; аналіз історичних документів, статей, монографій; ведення детальних конспектів на основі прочитаних джерел; виокремлення ключових етапів; написання есе або реферату; підготовка до семінарів/дискусій; створення мультимедійних презентацій за темою – 6/10 год.

**Вид контролю:** поточний контроль на практичному занятті, опитування, обговорення, написання есе на задану тему, презентації.

### **Тема 11. Стратегії виходу з конфліктів: моделі та стилі.**

*Обсяг аудиторного навантаження – 4/0 год.:*

*Лекція – 2/0 год.:* очна-відео-он-лайн лекція в межах якої використовуються словесні (пояснення, розповідь, бесіда, навчальна дискусія та ін.) та наочні (презентація теми лекції, ілюстрування, демонстрування, самостійне спостереження) засобів навчання.

*Практичне заняття – 2/0 год.:* усне опитування здобувачів; тематичні доповіді здобувачів; тестування здобувачів та робота з завантаженими у систему Mentor матеріалами з підготовки до практичного заняття; оцінка викладачем здобувачів вищої освіти.

**Зміст теми:** Моделі та стилі виходу із конфлікту. Стилi розв'язання конфлікту: «Стиль конкуренції», «Стиль пристосування», «Стиль ухилення», «Стиль співробітництва». Стратегії переговорів за Р. Фішера, У. Юри, У. Мастенбука: виграш-програш; програш-виграш; програш-програш; виграш-виграш.

Технології консенсусу і компромісу. Консенсус як принцип колегіального ухвалення рішення, що передбачає позитивне вирішення конфлікту на основі погодженої позиції, компромісу, співробітництва. Умови консенсусу. Моделі ухвалення рішень методом консенсусу: модель квакерів та модель приблизного консенсусу IETF.

Компроміс як процес, що поєднує зусилля конфліктуючих сторін задля спільного пошуку виходу із стану протистояння, в основі якого є взаємні поступки, необов'язково взаємовигідні.

**Обсяг самостійної роботи:** опрацювання літератури; перегляд основних та додаткових джерел; аналіз історичних документів, статей, монографій; ведення детальних конспектів на основі прочитаних джерел; виокремлення ключових етапів; написання есе або реферату; підготовка до семінарів/дискусій; створення мультимедійних презентацій за темою – 6/10 год.

**Вид контролю:** поточний контроль на практичному занятті, опитування, обговорення, написання есе на задану тему, презентації.

### **Тема 12. Технології ефективного спілкування та раціональної поведінки юриста в конфлікті.**

*Обсяг аудиторного навантаження – 4/0 год.:*

*Лекція – 2/0 год.:* очна-відео-он-лайн лекція в межах якої використовуються словесні (пояснення, розповідь, бесіда, навчальна дискусія та ін.) та наочні (презентація теми лекції, ілюстрування, демонстрування, самостійне спостереження) засобів навчання.

*Практичне заняття – 2/0 год.:* усне опитування здобувачів; тематичні доповіді здобувачів; тестування здобувачів та робота з завантаженими у систему Mentor матеріалами з підготовки до практичного заняття; оцінка викладачем здобувачів вищої освіти.

**Зміст теми:** Соціально-психологічна характеристика конфліктів у діяльності юристів (внутрішньоособистісні, міжособистісні, групові).

Поняття технологій ефективного спілкування. Спілкування як основний елемент конфліктної взаємодії. Характеристика комунікативного, інтерактивного та перцептивного аспектів спілкування юриста в конфліктній ситуації. Психологічні умови ефективного публічного впливу. Правила та норми спілкування в умовах юридичного конфлікту. Невербальні засоби спілкування в конфліктній ситуації.

Технології раціональної поведінки юриста в умовах конфлікту. Забезпечення конструктивної поведінки сторін юридичного конфлікту. Застосування способів психологічної корекції та самоконтролю емоцій. Самооцінка раціональної поведінки в умовах конфлікту.

Психологія переговорного процесу з вирішення конфліктів. Моделі поведінки сторін, маніпулятивні технології у переговорному процесі. Технології стратегій і тактик у переговорному процесі.

**Обсяг самостійної роботи:** опрацювання літератури; перегляд основних та додаткових джерел; аналіз історичних документів, статей, монографій; ведення детальних конспектів на основі прочитаних джерел; виокремлення ключових етапів; написання есе або реферату; підготовка до семінарів/дискусій; створення мультимедійних презентацій за темою – 6/10 год.

**Вид контролю:** поточний контроль на практичному занятті, опитування, обговорення, написання есе на задану тему, презентації.

## **Модульний контроль 2**

Виконання тестового та теоретичного завдання на платформі Mentor.

## **4. Індивідуальні завдання**

Індивідуальні завдання навчальним планом не передбачено.

## **5. Методи навчання**

Проведення аудиторних лекцій, практичних занять, індивідуальні консультації (при необхідності), самостійна робота студентів за матеріалами, опублікованими кафедрою (методичні посібники), проведення олімпіад, словесні (пояснення, розповідь, бесіда, навчальна дискусія та ін.), наочні (ілюстрування, демонстрування, самостійне спостереження).

## **6. Методи контролю**

Під час вивчення дисципліни застосовується поточний, модульний та підсумковий контроль.

Поточний контроль проводиться для оцінювання рівня навчальних досягнень під час практичних занять та якості виконання самостійної роботи та передбачає перевірку рівня засвоєння знань, умінь і навичок студентом з кожного окремого модуля навчальної дисципліни.

Поточний контроль – проведення практичних занять, відпрацювання академічних заборгованостей.

Поточний контроль під час проведення практичних занять передбачає перевірку рівня засвоєння знань, умінь і навичок студентом з кожного окремого навчального (змістового) модуля навчальної дисципліни та їх корекцію. Прозорість оцінювання рівня знань студентів забезпечується чіткими критеріями.

Модульний контроль – визначає якість виконаної студентом навчальної роботи з певного навчального (змістового) модуля та оцінюється за сукупними підсумками поточної успішності, включаючи виконану індивідуальну, самостійну та модульну контрольну роботу.

Підсумковий контроль – виставляється як сума балів з усіх модулів навчальної дисципліни та обраховується, як правило, як середнє арифметичне складових модулів.

## 7. Критерії оцінювання та розподіл балів, які отримують здобувачі

### 7.1. Розподіл балів, які отримують студенти (кількісні критерії оцінювання)

Аудиторна робота			Самостійна робота		Участь здобувача вищої освіти у освітньому процесі	Загальна кількість балів
Відповіді на заняттях	Тематична доповідь	Модульна контрольна робота	Реферат	Рецензія на наукову статтю		
1-5 (за 1 відповідь)	1-10	1-10 (за 1 МКР)	1-15	1-15	90-100% - 10 бал.	1-100
1-30		1-20			80-89% - 9 бал. 70-79% - 8 бал. 60-69% - 7 бал. 50-59% - 6 бал. 40-49% - 5 бал. 30-39% - 4 бал. 20-29% - 3 бал. 10-19% - 2 бал. 1-9% - 1 бал. 0% - 0 бал.	
1-60			1-30		1-10	

Семестровий контроль (залік) проводиться у разі відмови студента від балів поточного тестування й за наявності допуску до іспиту. Під час складання семестрового іспиту студент має можливість отримати максимум 100 балів.

## 7.2. Критерії оцінювання роботи здобувача протягом семестру

Досягнення ними належного рівня компетентності, який за підсумками навчання визначається за такими критеріями:

**Відмінно (90-100).** "Відмінно" – теоретичний зміст дисципліни (курсу) засвоєний студентом повністю, необхідні практичні навички роботи з навчальним матеріалом повністю сформовані, всі навчальні завдання, що передбачені робочою навчальною програмою, виконані в повному обсязі, відмінна робота без помилок або з однією незначною помилкою.

**Добре (75-89).** Теоретичний зміст курсу засвоєний повністю, практичні навички роботи з навчальним матеріалом в основному сформовані, всі навчальні завдання, що передбачені робочою навчальною програмою, виконані, якість виконання жодного з них не оцінено мінімальним числом балів, деякі види завдань виконані з помилками, робота має декілька незначних помилок або одну-дві значні помилки.

**Задовільно (60-74).** Теоретичний зміст дисципліни засвоєний частково, деякі практичні навички роботи з навчальним матеріалом не сформовані, частина передбачених робочою навчальною програмою завдань не виконана, або якість виконання деяких з них оцінено числом балів, близьким до мінімального, відповідь (в усній або письмовій формі) фрагментарна, непослідовна.

**Незадовільно (0-59):** студент має фрагментарні знання, що базуються на попередньому досвіді, але не здатен формулювати визначення понять, класифікаційні критерії та тлумачити їхній зміст, не може використовувати знання при вирішенні практичних завдань.

Відповідно до п. 3.2. Положення про рейтингове оцінювання досягнень студентів у Національному аерокосмічному університеті ім. М.Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» студенту можуть призначатися бали за інші активності, пов'язані з навчальною дисципліною, які нараховуються та можуть бути враховані у загальній оцінці за семестр. Бали зокрема можуть призначатися за такі активності, пов'язані з навчальною дисципліною, як:

- участь у науковому комунікативному заході (конференції, семінарі, круглому столі тощо) із написанням тез наукової доповіді за предметом навчальної дисципліни (20 балів);
- участь у другому турі Всеукраїнської олімпіади відповідного напрямку (20 балів);
- участь (прослуховування) не менше у 5 вебінарах, пов'язаних з навчальною дисципліною (3-15 балів);
- участь у тренінгу, пов'язаному з навчальною дисципліною (15 балів);
- проходження он-лайн курсу, пов'язаного з навчальною дисципліною (20 балів);
- участь та отриманні рейтингового місця у тематично пов'язаному із предметом навчальної дисципліни студентському конкурсі (30 балів);
- розробка та створення дидактичного матеріалу за тематикою предмету навчальної дисципліни (15 балів) (підтвердження - дидактичний матеріал);
- проведення правоосвітнього заходу із учнями шкіл та інших навчальних закладів за тематикою навчальної дисципліни (20 балів);
- написання реферату /презентації, доповіді (5 балів);
- участь у не менше заходах, що проводяться студентськими професійними об'єднаннями за спеціальністю (5-15 балів);
- інші активності, пов'язані з навчальною дисципліною, за попереднім погодженням із науково-педагогічним працівником, який викладає навчальну дисципліну.

### Шкала оцінювання: бальна і традиційна

Сума балів	Оцінка за традиційною шкалою	
	Диференційований залік	Залік
90 – 100	Відмінно	Зараховано
75 – 89	Добре	
60 – 74	Задовільно	
0 – 59	Незадовільно	Не зараховано

### 8. Політика навчального курсу

**Відвідування занять. Регуляція пропусків.** Інтерактивний характер курсу передбачає обов'язкове відвідування практичних занять. Студенти, які за певних обставин не можуть відвідувати практичні заняття регулярно, мусять впродовж тижня узгодити із викладачем графік індивідуального відпрацювання пропущених занять. Окремі пропущені завдання мають бути відпрацьовані на найближчій консультації впродовж тижня після пропуску. Відпрацювання занять здійснюється усно у формі співбесіди за питаннями, визначеними планом заняття. В окремих випадках дозволяється письмове відпрацювання шляхом виконання індивідуального письмового завдання. Студенти, які станом на початок екзаменаційної сесії мають понад 70% невідпрацьованих пропущених занять, до відпрацювання не допускаються.

**Дотримання вимог академічної доброчесності студентами під час вивчення навчальної дисципліни.** Під час вивчення навчальної дисципліни студенти мають дотримуватися загальноприйнятих морально-етичних норм і правил поведінки, вимог академічної доброчесності, передбачених «Положенням про академічну доброчесність Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» (<https://khai.edu/assets/files/polozhennya/polozhennya-pro-akademichnu-dobrochesnist.pdf>). Очікується, що роботи студентів будуть їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел, списування, втручання в роботу інших студентів становлять, але не обмежують, приклади можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі студента є підставою для її незарахування викладачем, незалежно від масштабів плагіату чи обману. При виконанні індивідуальної самостійної роботи до захисту допускаються реферати, які містять не менше 60 % оригінального тексту при перевірці на плагіат, есе – 70 %.

**Вирішення конфліктів.** Порядок і процедури врегулювання конфліктів, пов'язаних із корупційними діями, зіткненням інтересів, різними формами дискримінації, сексуальними домаганнями, міжособистісними стосунками та іншими ситуаціями, що можуть виникнути під час навчання, а також правила етичної поведінки регламентуються «Кодексом етичної поведінки в Національному аерокосмічному університеті ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» (<https://khai.edu/ua/university/normativna-baza/ustanovchi-dokumenty/kodeks-etichnoi-povedinki/>).



## 9. Методичне забезпечення

На сайті ХАІ розміщено курс «**Юридична конфліктологія**», який включає: лекції, практичні завдання, ситуаційні завдання, презентації, рекомендовану література та законодавство. Адреса навчального курсу на платформі Mentor: <https://mentor.khai.edu/course/view.php?id=9335>

## 10. Рекомендована література

### *Основні нормативно-правові акти:*

1. Конституція України: закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: закон України від 23.02.2006 № 3477-IV // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>
3. Про медіацію: закон України від 16.11.2021 № 1875-IX // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text>
4. Про третейські суди: закон України від 11.05.2004 № 1701-IV // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1701-15#Text>
5. Про судоустрій і статус суддів: закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>
6. Цивільний кодекс України: закон України від 16.01.2003 № 435-IV // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
7. Цивільний процесуальний кодекс України: закон України від 18.03.2004 № 1618-IV // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>
8. Кримінальний кодекс України: закон України від 05.04.2001 № 2341-III // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
9. Кримінальний процесуальний кодекс України: закон України від 13.04.2012 № 4651-VI // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
10. Кодекс України про адміністративні правопорушення: закон України від 07.12.1984 № 8073-X // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>
11. Кодекс адміністративного судочинства України: закон України від 06.07.2005 № 2747-IV // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>
12. Сімейний кодекс України: закон України від 10.01.2002 № 2947-III // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>
13. Кодекс законів про працю України: закон України від 10.12.1971 № 322-VIII // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>

**Підручники, навчальні посібники:**

1. Конфліктологія: [Підручник для студентів вищ. навч. закл. юрид. спец.] / Л. М. Герасіна, М. І. Панов, Н. П. Осіпова та ін.; За ред. професорів Л. М. Герасіної та М. І. Панова. Харків: Право, 2002. 256 с.
2. Конфліктологія: загальна та юридична: підручник / Л. М. Герасіна, М. П. Требін, О. М. Сахань, В. Д. Воднік; за заг. ред. Л. М. Герасіної. Харків: Право, 2021. 224 с.
3. Марченко О. В. Комунікативна культура юриста: навчальний посібник. Дніпропетровськ: «Інновація», 2015. 200 с.
4. Пірен М. І. Конфліктологія: підручник. Київ: МАУП, 2003. 360 с.
5. Тихомирова Є. Б., Постоловський Є. Б. Конфліктологія та теорія переговорів: підручник. 2-ге вид., випр. Суми: ВТД «Університетська книга», 2008. 240 с.
6. Яремчук С. С. Сучасні теорії в конфліктології: навч. посіб. Чернівці: Рута, 2008. 72 с.

**Монографії та інші наукові видання:**

1. Барабаш Ю. Г. Державно-правові конфлікти в теорії та практиці конституційного права: монографія. Харків: Право, 2008. 220 с.
2. Боднар Ю. Ціннісні аспекти юриспруденції. *Наук. вісник Чернівецького ун-ту*. 2007. Філософія. Вип. 350-351. С. 184-187.
3. Буткевич Т. В. Конфліктологія з основами психології управління: монографія. Київ: Центр навч. літ-ри, 2005. 456 с.
4. Гірник А. М., Бобро А. Ю. Конфлікти: структура, ескалація, залагодження. Київ: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2003. 172 с.
5. Герасіна Л. М. Деякі проблеми українського парламентаризму в аспекті конфліктологічного аналізу. *Державне будівництво та місцеве самоврядування: зб. наук. праць*. Вип. 3. Харків: Право, 2002. С. 3–15.
6. Панов М. І., Герасіна Л. М. Проблеми правової конфліктології: феноменологічний, гносеологічний та праксеологічний аналіз Харків: Право, 2004. 112 с.
7. Головкін Б. М. Сімейно-побутові конфлікти у системі детермінації умисних вбивств і тяжких тілесних ушкоджень: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Харків, 2002. 218 с.
8. Данильченко І. Запобігання насильству в сім'ї. *Прокуратура. людина. держава*. 2004. № 2. С. 27–37.
9. Єзеров А. Конституційний конфлікт як феномен та процес в Україні: монографія. Одеса: Юрид. літ-ра, 2008. 240 с.
10. Ішмуратов А. Т. Конфлікт і згода. Київ: Наук. думка, 1996. 190 с.
11. Конфлікти і культура: різноманіття їх проявів: матеріали наук.-практ. конф. Харків: ХДПУ ім. Г. С. Сковороди, 1997. 218 с.
12. Конфлікти в суспільствах, що трансформуються: зб. наук. ст.: матеріали XI Харків. політолог. читань. Харків: Право, 2001. 200 с.
13. Котигоренко В. Знання про соціальний конфлікт: абсолют чи відносність? *Політичний менеджмент*. 2003. № 2. С. 137–155.

14. Медісон В. Правова конфліктологія та юридичний конфлікт у приватних правовідносинах. *Право України*. 2003. № 9. С. 39.
15. Небрат О. О. Правові засоби управління конфліктами в органах внутрішніх справ: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2002. 239 с.
16. Природа, феноменологія та динаміка конфліктів у сучасному світі: тези доп. міжнар. наук.-практ. конф., 19–21 жовт. 1993 р. Чернівці, 1993. Ч. 2. 184 с.
17. Сидоренко О. М. Правові та психологічні аспекти вирішення конфліктів, пов'язаних з насильством у сім'ях. *Право України*. 2001. № 6. С. 37–40.
18. Словник-довідник термінів з конфліктології / за ред. М. І. Пірен, Г. В. Ложкіна. Чернівці; Київ, 1995. 320 с.
19. Словник термінів з правової конфліктології: наук.-довід. вид. / за ред. Ю. П. Битяка, Л. М. Герасіної, М. І. Панова. Харків: Одиссей, 2006. 208 с.
20. Ставицька О. В. Трудові конфлікти: загально-теоретичний аналіз. *Бюл. нац. служби посередництва і примирення*. 2007. № 2. С. 38–42.
21. Ставицька О. В. Норма права в системі чинників регулювання соціальних конфліктів. *Право України*. 2001. № 10. С. 13-15.
22. Тацій В. Я., Тодика Ю. М. Функціонування державної влади в аспекті конфліктології. *Право України*. 1997. № 8. С. 29–34.

## 11. Інформаційні ресурси

1. Правовий портал «Ліга: Закон» - законодавство України. URL: <http://search.ligazakon.ua>
2. Верховна Рада України. URL: <https://www.rada.gov.ua>
3. Президент України. URL: <https://www.president.gov.ua>
4. Верховний Суд. URL: [https://supreme.court.gov.ua/supreme/gromadyanam/perelik\\_sprav/](https://supreme.court.gov.ua/supreme/gromadyanam/perelik_sprav/)
5. Офіс Генерального прокурора України. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/index.html>
6. Національна академія правових наук України. URL: <http://www.aprnu.kharkiv.org/>
7. Конституційний Суд України. URL: <https://ccu.gov.ua/>
8. Газета «Урядовий кур'єр». URL: <http://ukurier.gov.ua/uk/>
9. Газета «Юридична практика». URL: <http://presa.ua/juridicheskaja-praktika.html>
10. Міністерство внутрішніх справ України. URL: <https://mvs.gov.ua/uk/contacts/ministry-internal-affairs>.
11. Міністерства Юстиції України. URL: [www.gdo.kiev.ua](http://www.gdo.kiev.ua)
12. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/>
13. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbu.gov.ua/>
14. Бібліотечно-бібліографічні ресурси Верховної Ради України. URL: <http://lib.rada.gov.ua/static/about/welcome.html>
15. Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого. URL: <https://nlu.org.ua/>
16. Науково-технічна бібліотека Національного аерокосмічного університету ім. М.Є Жуковського (ХАІ). URL: <https://library.khai.edu/>